

Kommunism och marxism

Att tillämpa den marxistiska läran är omöjligt; i sin kombination av stor metafysik och politiskt sunt förstånd innehåller den olösliga motsättningar. Socialdemokrati och kommunism har, under åkallan av denna gudomlighet, på skilda vägar övergivit hans teorier. Socialdemokratin, som växt sig stark under relativt fria och folkstyrda regimer, har antagit det lilla perspektiv som går ut på successiva reformer inom en demokratisk ram; den har efter hand frigit sig från det stora perspektiv som ser bourgeoisie och proletariat som oförsonligt kämpande klasser och förutsätter en social revolution, då staten, kapitalismens instrument, skall brytas sönder och arbetarklassens maktövertagande beteckna den stats- och klasslösa gemenskapens seger. Kommunismen åter bygger på detta stora perspektiv och förkastar den tankegång enligt vilken folkstyrelse och sociala förbättringar under fredliga former kan leda till ett gott samhälle.

Kommunismens avsteg från Marx ligger alltså på en annan punkt. Medan Marx i sitt stora perspektiv förutsatte en industrialisering i kapitalistisk regi och en social omvälvning först då denna utveckling givit makten över produktionsmedlen åt ett fåtal och gjort den stora massan egendomslös och upprorisk, uppfann Lenin den teori enligt vilken en proletär minoritet, ledd av en kommunistisk elit, skulle erövra makten på ett tidigare stadium och i socialistisk regi framtida industrialiseringen. Denna tanke på att angripa inte den övermogna kapitalismen, utan "kapitalismens svagaste länk" passade Ryssland, Kina och andra politiskt och ekonomiskt efterblivna stater; endast enligt denna ideologi kunde en socialistisk regim inom kort etableras i sådana länder. Den ofrånkomliga konsekvensen blev att industrialiseringen genomfördes under en diktatur som upprättades och upprätthölls av det kommunistiska partiet under anspråk på att företräda hela folkets verkliga vilja och intresse; statens avskaffande blev en utopi för en avlägsen framtid eller förvisades helt från den ideologiska apparaten.

Det intressanta i denna förvrängda marxism är inte minst att kommunismen som statsbärande parti måste övertaga den ohyggliga roll av utsugare och förtryckare som enligt Marx överdrivna, men i mycket riktiga skildringar tillkommit kapitalismen under den industriella genombrotts tiden, särskilt i England i början av

1800-talet. Då industrin var svag och kunde utvidgas endast genom väldiga investeringar, blev det den kommunistiska statens sak att framtvinga övergång från jordbruk till industri, att hålla låga löner under en växande produktion och att forma den undergivna hos massorna som krävdes för reorganisationens genomförande. De kommunistiska ministrarna och de av dem utsedda direktörerna trädde i stället för de enskilda företagarna och de liberala ideologer som hundra år tidigare i England dirigerat, försvarat och med sina teorier förgyllt eller åtminstone förklarat den industriella revolutionen. Den bourgeoisie mot vilken Marx riktat sitt hat blev i marxismens hägn en härska klass av diktatorer och statsanställda.

Resultatet har blivit att industrialiseringen i Ryssland genomförts snabbare och från teknisk synpunkt mera friktionsfritt än tidigare i England — för att ta dessa båda länder som exempel. Men en annan sammanhängande konsekvens var att förtrycket och tvånget blev ojämförligt hårdare i Ryssland. I England hade staten och bourgeoisie, den politiskt-administrativa ledningen och företagarna, åtminstone i viss omfattning varit skilda och konkurrerande krafter. Då Marx talade om staten som borgerlighetens förvaltningsorgan karikerade han. Utan tvivel var staten ett organ för äganderättens och avtalsfrihetens upprätthållande, men den tjänstgjorde också som medlare, reformator och utjämnare; en betydande politisk frihet och en visserligen begränsad, men dock någorlunda fritt utövd rösträtt tvang statsledningen och byråkratin att ta hänsyn till skilda grupper och att inskrida vid en viss grad av nöd och strid. Det var inte en grupp av hänsynslöst expansiva gruvägare och textilfabrikanter som satt i regering och parlament. I Ryssland åter var, bildligt talat, situationen just denna. Statsmakten — och vilken statsmakt! — var samlad hos dem som i en snabb industrialisering såg det stora målet. För denna maktkoncentration var allt möjligt: fastställande av löner, förflyttning av arbetskraft, förintande av grupper och näringsgrenar som inte passade schemat. Massan kunde, trots den formella allmänna rösträtten, göras följsam dels genom ett totalt förtryck, dels genom en propaganda, som fick sin effektivitet genom lögn och mörkläggning i förening och blev moraliskt möjlig genom föreställningen

att varje brutalitet var ursäktad som ett medel att nå framtidssamhället. Man kunde rent av såsom Stalin stämpla jämlikhetstanken som en småborgerlig villfarelse. Marx skräckbild av industrialiseringsprocessen i England under förra hälften av 1850-talet överträffades av verkligheten under industrialiseringsprocessen i Ryssland hundra år efteråt.

Men med den första avvikelser från Marx stora perspektiv följde andra. Den försonande tron på diktaturen som en övergångsform smälte bort. Realiteten blev inte det provisorium som kallas diktatur, utan den till princip upphöjda absolutism som kallas tyranni. Lenin talade om statens försvinnande; gör man det i våra dagars Ryssland, blir det fängelse eller exekution. Lenin talade om medborgerlig frihet och genomförd folkstyrelse såsom möjliga att uppnå efter en kort övergångsperiod; det är sedan länge förbjudna — eller helt förvrängda — tankar i den stat som hyllar Marx som profet och Lenin som konstruktör.

Ofta har socialdemokratin och kommunismen beskyllt varandra för förräderi mot Marx. Båda har rätt, eftersom båda

övergivit, måst överge, Marx. Men kommunismen, som mest energiskt åberopar sig på Marx, har begått det stora förraderiet. Ty Marx arbetade för en framtid i frihet och gemenskap, hans

utopi var en liberal utopi. De tyrannier som nu säger sig förverkliga hans idéer har inte bara brutit mot hans handlingsregler för klasskampen, utan också svikit hans mål.